

رنجیت های سیاسی استراتژیک

قرارداد نوچال

مهندس لطف الله میثمی

در ۲۷ تیر ۱۳۶۷ قطعنامه ۵۹۸ از طرف ایران پذیرفته شد. که بدنبال آن حمله نیروهای رجوی اتفاق افتاد. چندی بعد تحولات دیگری در ایران به وقوع پیوست. تجدیدنظر در قانون اساسی ایران، استعفای آیت الله منتظری از قائم مقامی، رحلت امام (ره)، رهبری آیت الله خامنه‌ای، تصویب قانون اساسی جدید و ریاست جمهوری آقای هاشمی رفسنجانی از جمله تحولات چشمگیر بعد از پذیرش قطعنامه بود.

دبال آن کلیتون از اختیارات خود استفاده نمود و قرارداد کونوکو با ایران را لغو نمود. بعدها مطبوعات امریکا و غرب ادعا کردند که متسافانه امریکا متوجه چراغ سبز ایران نشد، بازی را باخت و فرستاد را از دست داد.

بعد از آن که امریکا و کشورهای غربی با عراق وارد جنگ شدند، تلویحاً و تدریجاً رویکرد مثبتی به ایران نشان دادند. ایران نشان دادند. شرکتهای امریکایی نیز به خرید

همت گماشته است. امریکاییها که به هیچ وجه حاضر نبودند فرمول: «فروش نفت خام - خرید اسلحه - سرکوب ملتها» به «فرمول: دلار امریکایی - اسلحه روسی - سرکوب اسراییل» تبدیل شود، شرکتهای امریکایی را از خرید

نفت ایران منع کردند. در چین شرایطی بود که آقای هاشمی رفسنجانی، بدنبال یک مناقصه بین المللی برای توسعه میدان نفتی سیری، قراردادی با شرکت کونوکو امریکایی بست. این قرارداد که در سورای عالی امنیت ملی کشور به تصویب رسیده بود، آنچنان که از مطبوعات خارجی بر می‌آید، «امنیت سیاسی - امنیتی بود، تا از تهاجم احتمالی امریکا در آینده جلوگیری کند. اعلام این قرارداد با واکنش کنگره امریکا و جامعه یهود و همچنین «کمیته مشترک روابط امریکا و اسراییل» موافق شد. شرکت «دوبان» که مادر شرکت «کونوکو» بود، با وارد اوردن فشار به این شرکت، تلاش کرد تا قرارداد لغو شود و به

در شماره قبیل و عدد داده بودیم که به دنبال درج مفاد قرارداد تو قال، زمینه‌های سیاسی - استراتژیک این قرارداد را بررسی کنیم. برای نیل بدین منظور، ترجیح دادیم زمینه‌های قرارداد تو قال را از مقطع تصرف کویت توسط رژیم بعضی عراق دنبال نماییم. هر چند بورسی تأثیر رویدادهای مانند پیروزی انقلاب اسلامی، تصرف سفارت سابق امریکا، جنگ تحمیلی و پذیرش قطعنامه ۵۹۸ و پیامدهای مهم نفتی آن هم لازم می‌نماید که از توان فعلی ما خارج است.

ایران و عمدتاً صادرات نفت

عربستان، جایگزین کمبود نفت عراق و کویت شد. بعد از آن که امریکا و کشورهای غربی با عراق وارد جنگ شدند، تلویحاً و تدریجاً رویکرد مثبتی به ایران نشان دادند. شرکتهای امریکایی نیز به خرید نفت ایران اهتمام ورزیدند. ولی از آنچایی که کارتر پس از تصرف سفارت امریکا، خرید نفت از ایران را از جانب امریکا تحریم کرده بود، شرکتهای نفتی، نفت خریداری شده از ایران را وارد امریکا نکردند، بلکه آن را در بازارهای جهانی به فروش می‌رسانندند. این روند تا جایی ادامه پیدا کرد که در نهایت، یک چهارم نفت ایران توسط شرکتهای امریکایی خریداری می‌شد و در بازارهای جهانی به فروش می‌رسید. پس از چندی این دیدگاه در امریکا مطرح شد که ایران با دلارهای خاصی از درآمد نفت به خریداری هوایپماهای استراتژیک سوکھی روسی که می‌تواند بدون اشتراک روابط امریکا و اسراییل» موافق شد. شرکت «دوبان» که ایران نشان دادند. اسراپیل را بیماران کند و برگردان

دو کشور قطع گردید و قیمت نفت خام نیز کمی افزایش یافت. در این زمان بود که صادرات نفت

شاید علت عقب کشیدن امریکا، این بود که همزمان با اعلام قرارداد «ایران - کونوکو» ایران حزب الله جنوب لبنان را شدیداً تایید می کرد و فرمول صلح خاورمیانه را نیز قبول نداشت. علاوه بر این، ایران در آن مقطع با روسيه در رابطه با خرید سلاحهای استراتژیک رابطه فعالی برقرار کرده بود.

در مرحله بعد کلینتون در سخنرانی خود در کنگره یهود، قانون تحریم توسعه صنعت نفت و گاز ایران را اعلام نمود. در آن حیثیت، یهودیان برای او به کفایتی ممتد پرداختند. این تحریم، تأثیب «داماتو» و یا «دانویه» معروف شد.

آن کناری بیش از ۴۰ میلیون دلار را حتی برای تحریم غیرامریکایی در ایران، ممتنع می ساخت که در اثر شماره ای که بعدی میزان آن به ۲۰ تسلیون دلار کاهش یافته.

آن ایجاد قرارداد کونوکو، آقای آشناز، پس جمهور وقت، در شک عقل معتقد از خود، قرارداد توسعه میدان سیری را با توtal اسلام و پتروناس مالزی به مبلغ ۷۰ تسلیون دلار منعقد نمود. هر چند ماه بعد در مناقصه میدان میدان بلال (کازپارس میوی)، کونوکو برندۀ مناقصه بود، ولی به دلیل تحریم امریکا عقب نشینی نمود و توtal برندۀ مناقصه گردید که در شماره آزادیهای سیاسی در ایران بالا گرفت. در انتخابات دوره پنجم مجلس شورای اسلامی علی رغم محدودیتها ۲۵ میلیون نفر مشارکت کردند. نتیجه انتخابات، گامی در جهت اعمال اراده ملت بود. بعد از آن، هردم خود را آماده انتخاب ریاست جمهوری نمودند. از این به بعد، روند مشابه کتابخانه ای را در ایران ایجاد کردند، تا اینکه در سال ۱۳۷۶ میلادی، این انتخابات را می خواستند که هشت آقای خاتمی با

در داخل و خارج و قانونگرایی، تحولات روشنگرانه ای در داخل و خارج ایجاد شد. مطبوعات جهان نام این تحولات را پیش‌رفهای سیاسی گذاشتند. کشورهای عضو اتحادیه اروپا که سفرای خود را در جریان دادگاه «میکونوس» از ایران فراخوانده بودند، به همین دلیل مستقل از سرمایه گذاری در ایران، دوم خداد، به جهت عادی سازی روابط، به ایران بازگردانند. قرارداد ملت‌ها بود که نه تنها امریکا تواند ملت خود را علیه ایران بسیج کند، بلکه ملت امریکا خود به اهرمی برای فشار بر دولت امریکا تبدیل شود تا این طریق فشار امریکا از روی اروپا برداشته شده و اروپا بتواند سرمایه گذاری لازم را در صنایع نفت و گاز ما انحصار دهد. شاید بتوان گفته آقای خاتمی در یکی از مصاحبه‌های اشادی بر این مدعای دانسته آقای خاتمی در مصاحبه ای ۱۰۰ روز پس از تصدی مقام ریاست جمهوری اعلام کرد که قرارداد توtal، قرارداد خوبی است چرا که هم به نفع ما و هم به نفع طرفهای قرارداد است و به علاوه موجب ثبات مانیز می شود.

کشورهای عضو اتحادیه اروپا که سفرای خود را در جریان دادگاه «میکونوس» از ایران فراخوانده بودند، به دنبال انتخابات دوم خداد، به جهت عادی سازی روابط، به ایران بازگردانند. قرارداد توtal با توجه به این شرایط، پشتونه بیشتری پیدا کرد.

توtal با توجه به این شرایط، پشتونه بیشتری پیدا کرد. اختلاف اتحادیه اروپا با امریکا عمیقتر شد و به دنبال شرکهای فرانسوی، دیگر شرکهای اروپایی هم بندریج به ایران چشم دوخته و دفاتر خود را در تهران افتتاح کردند. هجوم شرکهای اروپایی به ایران سبب شد تا شرکهای نفتی امریکایی خود را در این روند مغبون دیده و به همین دلیل به کلینتون فشار وارد آوردند که زاده را برای فعالیت مجدد اینها در ایران هموار سازد.

غوروملی اروپایان را خدشهدار می نمود.

با اینکه جامعه یهود، اسرائیل و کنگره امریکا دائمًا به کلینتون فشار می اوردند تا قرارداد توtal رسمی مشمول تحریم تأثیب شود، ولی کلینتون جانب احتیاط را گرفت و «آیزنشتات» کارشناس پرجسته خود را به فرانسه، روسيه، مالزی اعزام کرد تا در عین کسب اطلاعات، آنها را مصرف گردد. «آیزنشتات» موفق نشد و کلینتون تحریم فرکت توtal و شرک را به تعویق انداخت.

نقش تحولات سیاسی ایران
بر تضادهای بین المللی
در این میان جو مطالبه‌های ازدیهای سیاسی در ایران بالا گرفت. در انتخابات دوره پنجم مجلس شورای اسلامی علی رغم محدودیتها ۲۵ میلیون نفر مشارکت کردند. نتیجه انتخابات، گامی در جهت اعمال اراده ملت بود. بعد از آن، هردم خود را آماده انتخاب ریاست جمهوری نمودند. از این به بعد، روند مشابه کتابخانه ای را در ایران ایجاد کردند، تا اینکه در سال ۱۳۷۶ میلادی، این انتخابات را می خواستند که هشت آقای خاتمی از این مدت ایجاد شده را انتخابی بر قراری می کردند. این آقای خاتمی با اینکه از این انتخابات شرک نداشت، جرا که او بیانی داشت، میزبان قره‌باغ

مصالحه آقای خاتمی با «سی.

ان. ان.» و پیامدهای آن در

تحولات نفتی

پیش از مصاحبه آقای خاتمی

سی. ان. ان، ایشان بعنوان رسیس

جمهور موفق ایران و همچنین

رسیس موفق کنفرانس سلامی

توانست تقریباً تمام روسای

کشورهای نفتی - اسلامی را در

تهران گرد هم آورده واقع این

مشهور مذاقنه می شد. میتوان

نمودند. از این به بعد، روند مشابه

کتابخانه ای را در ایران ایجاد

کردند. این آقای خاتمی از این

تفاوت کرد و این اتفاق را ایجاد

تقطیع سیاست نمود. این اتفاق

جنوب شرقی را که در این

تفاوت ایجاد کرد، ایجاد

محظوظ چنین کاری را نمی داشت

بهترین کار ادامه تحریم‌های اقتصادی است تا از درون متلاشی شود. ج - شرکت‌های نفتی امریکایی، چراکه در عین لغو تحریم کماکان به آنها اجازه داده نمی‌شود که در حوزه‌های نفتی ایران فعالیت کنند.

از دیدگاه برخی از صاحب‌نظران، در کنفرانس بیرونی‌گام نوعی تقسیم منافع در مورد انرژی جهانی، به وقوع پیوسته و بین اروپا و امریکا توافق شد که منابع نفتی جنوب خلیج فارس یعنی عربستان، بحرین، قطر، امارات و عمان متعلق به امریکا و منابع نفتی شمال خلیج فارس یعنی عراق و ایران متعلق به اروپا باشد. چرا که اولاً اروپا برای آینده خود دچار کمبود انرژی است، ثانیاً با اینکه امریکا و فرانسه و دیگر کشورهای اروپایی در جنگ خلیج فارس همگی شرکت کردند ولی اکثر قراردادها و بهره برداریها توسط امریکا انجام گرفت و در واقع از این نماد کلاهی برای اروپاییها و حتی انگلیس ساخته نشد.

مدتی قبل از لغو تحریم، شرکت «بریتیش پیترولیوم» "B.P" شرکت نفت انگلیس و همچنین شرکت «شل» هلندی که ۴۰٪ سهام آن متعلق به "B.P" است در ایران دفتر دایر نمودند و اقای «براؤن» مدیر عامل "BP" طی مصاحبه ای اعلام کرد که فعالیتهای خود را در ایران از سر خواهد گرفت. شنبده شده است که شرکت شل و "B.P" در تلاش برای سهم خواهی از قراردادهای حوزه پارس جنوبی هستند. به نظر می‌رسد در شرایط کنونی، آمریکاییها علی رغم تاریخی از عدم حضور در پروژه‌های نفتی ایران، ترجیح می‌دهند که ایران بجای قرارگرفتن در یک اتحادیه سیاسی - نظامی - اقتصادی با چین، روسیه و کره شمالی، با اروپا رابطه تزدیک داشته باشد، با توجه به اینکه اروپا قول داده است که ایران را مهار کرده و از دستیابی این کشور به سلاحهای

«ژیسکار دستن» بسیار معنی دار بود. چرا که فرانسه دست اندکار یک بلوک بندی جدید در منطقه، مرکب از کشورهای عراق، ایران، روسیه، سویزه و فرانسه بود. مدیر کل توتال در مصاحبه ای گفت: فرانسه باید در خاورمیانه و خلیج فارس حضور داشته باشد و قرارداد توتال بخشی از این حضور ایران به سلاحهای استراتژیک

را از دست بدھیم. در ادامه همین مطلب، آلبایت می‌گوید، فرانسه نیز در ازای لغو تحریم توتال و شرکا، به امریکا قول داده است که در راستای کنترل ایران به منظور دست نیافتن به سلاحهای استراتژیک، همکاری کند. روح قانون داماتو حفظ منافع امریکا و در ضمن موجودیت اسرائیل است. بنابراین، از دست دادن اتحاد اروپا و روسیه موجب می‌شود تا ایران با دستیابی به تسليحات استراتژیک، امنیت اسرائیل را به خطر اندازد.

کنفرانس هشت کشور صنعتی جهان در بیرونی‌گام، نقطه عطفی بود که در آن از یک طرف امریکا تحریم توتال را خود و از طرف دیگر، همکاری روسیه و فرانسه را جلب نمود تا ایران به سلاحهای استراتژیک دسترسی پیدا نکند... به نظر می‌رسید امریکا در یک سیر عقب نشینی ناخشنودانه، در کنفرانس بیرونی‌گام ایران به سلاحهای استراتژیک دسترسی پیدا کند... به نظر می‌رسید اقای هاشمی را دنبال می‌کرد. اقای هاشمی این پیروزی را دستاورده حرفهای خود می‌دانست. به این نکته باید توجه داشت که چنین تحولی با توجه به جناح بندیهای موجود در نظام جمهوری اسلامی، کار بزرگی بود. این که یکی از دولتمردان ایران، چون آقای دولتمردان ایران، چون آقای هاشمی، به دنبال سرخوردگی از امریکا و لغو قرارداد «کونوکو» به طرف روسیه و فرانسه و مالزی برود و پس این ۳ کشور را در آبهای گرم خلیج فارس باز نماید، آن هم در برای امریکا و نظم نوین ادعایی و قوانین تحریم، بازتاب مهمی در نزد دولتمردان آمریکایی و انگلیسی داشت. چرا که امریکا و انگلیس نسبت به ورود این سه کشور به خلیج فارس حساسیت زیادی داشتند. بخصوص که ایران کشوری است که بطور سنتی در بلوک غرب، به رهبری امریکا جای می‌گرفت. «زاک شیراک» نیز بارها از این قرارداد حمایت کرد و در برابر امریکا مقاومت‌هایی نمود. خانم «آلبرایت» در متن سخنرانی خود به این مقاومتها اعتراض کرد و

است. امریکا در کنفرانس بیرونی‌گام موفق شد رضایت اروپاییها را برای عبور خط لوله شرقی - غربی از ترکمنستان تا بندر جیجان ترکیه بدست آورد و اینکه کشورهای دیگر در خط لوله های ترالیزیت ایران سرمایه گذاری ننمایند، مگر اینکه امریکا مجوز آن را بدهد.

تحلیل اوضاع ایران و جهان
پس از کنفرانس بیرونی‌گام لغو تحریم توتال از جانب امریکا موجب شد که سه جریان قوی به کلیتون، فشار زیادی وارد کنند:

الف - اعضای کنگره و سنای امریکا.

ب - کمیته مشترک روابط امریکا و اسرائیل. در این رابطه «شیمون پرز» در مصاحبه ای در جامعه یهود در پاسخ به این پرسش که آیا اسرائیل قصد بمباران نیروگاه بوشهر را دارد؟ گفت: حمله به ایران ملت ایران را منسجم می‌کند.

این را پذیرفت که در روند عقب نشینی به ارزیابی مجدد قانون داماتو نشسته است. کنفرانس هشت کشور صنعتی جهان در بیرونی‌گام، نقطه عطفی بود که در آن از یک طرف امریکا تحریم توتال را خود و از طرف دیگر، همکاری کرد، روسیه و فرانسه را جلب نمود تا ایران به سلاحهای استراتژیک

است. اقای هاشمی در نماز جمعه پس از لغو تحریم، اقای هاشمی در خطه نماز جمعه، اعلام کرد که ایران در حرکت خود پیروز شد و امریکا شکست خورد و عقب نشینی کرد و ملت ما باید جشن بگیرند و چراغانی کنند. به نظر می‌رسید آقای خاتمی نیز در این وجه، حرکت اقای هاشمی را دنبال می‌کرد. اقای هاشمی این پیروزی را دستاورده حرفهای خود می‌دانست. به این نکته باید توجه داشت که چنین تحولی با توجه به جناح بندیهای موجود در نظام جمهوری اسلامی، کار بزرگی بود. این که یکی از دولتمردان ایران، چون آقای هاشمی، به دنبال سرخوردگی از امریکا و لغو قرارداد «کونوکو» به طرف روسیه و فرانسه و مالزی برود و پس این ۳ کشور را در آبهای گرم خلیج فارس باز نماید، آن هم در برای امریکا و نظم نوین ادعایی و قوانین تحریم، بازتاب مهمی در نزد دولتمردان آمریکایی و انگلیسی داشت. چرا که امریکا و انگلیس نسبت به ورود این سه کشور به خلیج فارس حساسیت زیادی داشتند. بخصوص که ایران کشوری است که بطور سنتی در بلوک غرب، به رهبری امریکا جای می‌گرفت. «زاک شیراک» نیز بارها از این قرارداد حمایت کرد و در برابر امریکا مقاومت‌هایی نمود. خانم «آلبرایت» در متن سخنرانی خود به این مقاومتها اعتراض کرد و

تشنج و ناامنی خود را محور ثبات و امنیت در ایران نشان دهد.

که رقبای سیاسی خاتمی در داخل نگران از این موضوع هستند که مبادا اقبال اتحادیه اروپا به او و انعقاد قراردادهای نفتی و اقتصادی موقعیت سیاسی آفای خاتمی را مستحکم تر کند و به دنبال این نگرانی در صدد برآمده اند تا با ایجاد

جایگزین آنها گشته است. بر این اساس، حتی جناح معتقدل صهیونیسم که سرمایه گذاریهای وسیعی در اروپا دارد، ترجیح می‌دهد که اتحادیه اروپا در چارچوب مناسبات سیاسی، اقتصادی ایران را مهار کند. در چین شرایطی است

کنستارجمی جلوگیری کند. آتنویی کورترمن تحلیل گر امریکایی در یک مقاله پانزده صفحه‌ای به این نکته اشاره می‌کند که تسلیحات امریکایی ایران از رده خارج شده و سلاحهای اوانگارد و تهاجمی روسي

نفت و قانون اساسی ایران

در مجلس هم حضور دارند، نشان می‌هد که تغییر قانون اساسی را صرفاً به منظور پشتیبانی از بخش نفت و گاز پیشنهاد نمی‌کند. آنها بر این عقیده اند که سایر حوزه‌ها چون بخش بانکی، مناطق آزاد و ... به این تغییر و تحول در قانون اساسی نیاز دارد.

مید زوئیه ۱۹۹۹

چاپ تهران، به این نکته صراحتاً اشاره نمود که مالکیت مستقیم منابع توسط شرکتهای خارجی، در مناطق ظاهراً کم اهمیت تری چون کردستان، ایجاد انگیزه خواهد کرد و اگر منع قانون اساسی از پیش پای شرکتهای خارجی برداشته شود، تکنولوژی و سرمایه آنها به مناطق کمتر توسعه یافته ایران راه پیدا خواهد کرد.

اظهارنظرهای برخی از سیاستمداران ایرانی که بعضاً

متعلق به مرتضی زرین گل عضو کمیسیون نفت مجلس ایران می‌باشد. آنها معتقدند که قراردادهای موسوم به بیع مقابل، انگیزه کافی برای سرمایه گذاران نفتی ایجاد نمی‌کند و اگر راه برای مالکیت مستقیم شرکتهای خارجی بر منابع نفت و گاز هموار شود، میزان سرمایه گذاریها افزایش پیدا خواهد کرد.

مرتضی زرین گل در مصاحبه با روزنامه ایران نیوز

به نظر می‌رسد برخی از سیاستمداران ایرانی، قانون اساسی را مانع بر سر راه سرمایه گذاران خارجی بخصوص در بخش نفت و گاز می‌بینند. به همین منظور، اصلاح قانون اساسی و گنجاندن اصلی که مالکیت مستقیم شرکتهای خارجی را بلامانع بداند، در دستور کار آنها قرار دارد. آخرین پیشنهاد در این زمینه، طرح ششم زوئیه (پانزدهم تیر ماه ۷۸)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

برخی لغو تعطیلی ۲۹ اسفند سالروز ملی شدن صنعت نفت توسط مجلس را حرکتی نمادین در دادن پیام به شرکتهای نفتی می‌دانند، تا بدینگونه موافع روانی تغییر و تحول قانون اساسی از سر راه برداشته شود. به نظر می‌رسد در شرایطی که برخی جناحها دولت خاتمی را در گیر ماجراهای زنجیره‌ای می‌کنند، خود مشغول تصمیم‌گیریهای بزرگی در عرصه استراتژیک می‌باشند.